

POSUDEK

disertační práce *Využití ICT ve výuce českého jazyka* autorky PhDr. Lucie Bušové

Posudek disertační práce je členěn podle doporučení odd. pro vědeckou činnost UK PedF ze dne 14. dubna 2011.

1 AKTUÁLNOST ZVOLENÉHO TÉMATU PRÁCE

Disertační práce PhDr. Lucie Bušové je věnována vysoce aktuálnímu tématu. Při změnách ve společnosti a s rychlým technickým pokrokem můžeme říci, že práce zařazující informační technologie do výuky mateřského jazyka je více než potřebná. Ačkoli již delší dobu jsou i vyučující schopni počítače a nové technologie uživatelsky využívat, chybí mnohdy invence, jakým způsobem tato média, s nimiž jsou zvyklí pracovat (mnohdy na mnohem vyšší úrovni) i žáci, zařadit do výuky jako didaktickou pomůcku/didaktický prostředek k osvojování učiva. Současně je třeba ocenit i odvalu doktorandky ve volbě tématu práce. Informační technologie se vyvíjejí tak rychle, že vybavení počítačů v krátké době tzv. morálně zastarává. Pro didaktickou aplikaci daných technologií je proto třeba směřovat k zobecnitelným principům a možnostem jejich využití, což se autorce předkládané práce daří.

2 STANOVENÝ CÍL DISERTACE A JEHO SPLNĚNÍ

Hlavním cílem předkládané práce je stanovit a popsat podmínky a možnosti začlenění informačních technologií do výuky českého jazyka. Dále si autorka předsevzala navrhnout teoretické přístupy a konkrétní postupy při implementaci informačních a komunikačních technologií do výuky českého jazyka. Obou těchto cílů během práce dosahuje, takže je možno konstatovat, že stanovené cíle disertace byly splněny.

3 ZVOLENÉ METODY PRÁCE

V teoretické části autorka analyzuje stávající situaci, podrobně mapuje materiály, jež pomohou vyučujícím zařadit nové technologie, především internet do výuky, ovšem sama upozorňuje, že jde o práce věnující se práci v obecné rovině, chybí publikace věnované konkrétním předmětům, např. právě českému jazyku. Analyzuje též novější koncepce a trendy, které ovlivňují zavádění informačních technologií do výuky. Pro jejich využití transformuje Bloomovu taxonomii výukových cílů. Pro splnění stanovených cílů práce zásadním způsobem využívá metodu kvalitativního pozorování a kvantitativního výzkumu. Stanovuje si principy a rozpracovává je do konkrétních postupů při edukačním procesu, následně analyzuje materiály získané při vlastním pozorování žáků v počítačové učebně i mimo ni a vyvozuje z toho závěry a doporučení pro aplikační praxi. S využitím dotazníkového výzkumu a objektivních informací z opakovaného proškolení pedagogů ve využívání informačních technologií v edukačním procesu přesvědčivě postihuje postojové aspekty současných učitelů k využívání informačních technologií v pedagogické praxi i stav a

příčiny tohoto stavu využití uvedených technologií. Současně navrhuje též cesty k pozitivní změně tohoto stavu. Obecně lze konstatovat, že metody práce zvolila doktorandka vhodně a úměrně stanoveným cílům práce.

4 VÝSLEDKY DISERTACE

Doktorandka vychází z vládních předpisů a nařízení i z výsledků průzkumů vzdělávacích agentur, funkčně propojuje teoretická východiska a poznatky z odborné literatury s vlastním řešením problematiky a pozorováním školské reality v době, kdy pracovala jako učitelka na základní škole. Kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumného přístupu přinesla cenné výsledky. V pozorování žáků při práci v počítačové učebně autorka celkově sledovala devět okruhů (s. 55), deskribuje podmínky, za nichž pozorování probíhalo, a metodologii edukačních činností, při nichž počítače autorka coby vyučující využívala. Nové je zjištění, že se přístup žáků k výuce za pomoci informačních technologií funkčně proměňuje – na počátku šlo výrazně o motivační jev, v průběhu práce se však počítač stává pro žáky nezbytným a hlavně zcela běžným prostředkem. I když výsledky práce žáků hodnocených v příložených přehledech, resp. tabulkách nejsou vždy přehledné, zdá se, že se při práci s informačními technologiemi efektivita práce žáků opravdu zvyšuje a studijní výsledky se sice nerovnoměrně, ale přesto zlepšují. Zde chci autorku varovat před přílišným optimismem (ten je ostatně zřetelný z celé práce) – na základě jejích některých konstatací by mohla vzniknout s největší pravděpodobností mylná představa, že záhy se využívání informačních technologií stane hlavním cíle výuky žáka na základní i střední škole. Ostatně i sama autorka v pasážích věnovaných postojovým aspektům učitelů k práci s informačními technologiemi skepticky konstatuje jistou míru neochoty a negativismu u některých učitelů. Rovněž si nemyslím, že by rozvoji využití informačních technologií ve výuce českému jazyku zásadním způsobem měla pomoci výuka psaní na počítači deseti prsty – z textu autorky vyplývá, že by si měl žák tuto dovednost osvojit už na 1. stupni ZŠ. Zde připomínám problematiku rozvoje motoriky dětské ruky i problematizující variabilní rozložení kláves na počítačích a různorodý tvar klávesnic. Z navržených konkrétních aplikací teoretických východisek vyplývá autorčin zájem o koncept 1 : 1 – zde mám jen malou poznámku, že na některých školách je již zaveden. Přínosná je autorčina aplikace Bloomovy taxonomie, i když z výkladu není zcela jasné, proč není třeba využívat syntézu. Rovněž uvedení činnostních sloves není zcela odpovídající kategoriím – pro kategorii *zapamatovat* není uvedeno sloveso (snad kromě polysémního *uložit*), které by souviselo jednoznačně se zapamatováváním/zapamatováním. Velice zajímavý a originální je přístup využívající principy RWCT pro popis zařazení informačních technologií do výuky českému jazyku – chybí mi však pádnější argumentace pro tento krok. Přivítal bych i explicitní vysvětlení termínu *wiki*, s nímž autorka v práci operuje.

V kvantitativním výzkumu se doktorandce podařilo dosáhnout poměrně vysoké návratnosti dotazníků (celkem 402 z 550 distribuovaných, byť část byla vrácena nevyplněná), což vypovídá i o preciznosti vedení výzkumu a systematičnosti práce s respondenty. Autorka dotazníkovým zjištěním mimo jiné vyvrátila několik převládajících stereotypů – primárně, že nové technologie jsou doménou mladých. Ukazuje se, že počítače do výuky zařazuje spíše střední učitelská generace, což koresponduje s názorem požadujícím jistou pedagogickou zkušenost a vyzrálou pro zavádění informačních technologií do vyučovacího procesu. Dále autorka dokázala, že vybavení škol se zlepšuje, učitelé na mnoha školách již nejsou vázáni na využití jedné (popř. jediné) počítačové učebny, ale mají počítače ve svých kmenových třídách. Na druhou stranu je však třeba připustit, že počítače do výuky stále nejsou zařazovány v adekvátní míře, mnozí učitelé navzdory absolvovaným školením nemají velký přehled o výukových možnostech, nebo dokonce ani tyto možnosti nehledají.

5 VÝZNAM DISERTACE PRO SPOLEČENSKOU PRAXI

Disertační práce PhDr. Lucie Bušové má zcela zřetelný význam jak pro rozvoj didaktiky českého jazyka jakožto vědního oboru, tak pro konkrétní pedagogickou práci ve školách. Zpracovává možnosti elektronické podpory edukačního procesu z hlediska organizace vyučování, z hlediska uplatnění vyučovacích metod, z hlediska využitelnosti v konkrétních tématech obsahu vyučování v předmětu český jazyk i z hlediska existence konkrétních výukových počítačových programů a digitálních učebních materiálů. Formuluje i další otevřené problémy zvoleného tématu. Velice cenné je zamyšlení nad klady a zápory zařazení informačních technologií do výuky – autorka si uvědomuje proměnu role vyučujícího, vztahu mezi ním a žákem, ale i tolik potřebnou individualizaci a také možnost posílení jiných dovedností. I když autorka uvádí velké množství možností využití nových technologií, nezastírá, že řadu z nich je třeba dále ověřovat a rozvíjet. Naskýtá se např. otázka, zda opravdu možnost anonymního zveřejňování nápadů na elektronické nástěnce má očekávaný efekt. Velice zajímavá i mimo vlastní práci směřující je reflexe nového pohledu současných dětí na text – žáci zvyklí na hypertextové odkazování na internetu, vnímají dlouhý lineární text hůře, než tomu bylo dříve.

6 ZÁVĚR

Disertační práce PhDr. Lucie Bušové splňuje podmínky stanovené pro disertační práce, proto ji doporučuji k obhajobě a k dalšímu řízení k udělení vědeckého titulu Ph.D.

.....
Prof. PhDr. Karel Kamiš, CSc.
20. června 2011